

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ

**про результати відвідування
державної установи
«Первомайська виправна колонія № 117»
01.09.2023**

м. Київ, 2023

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 22.08.2023 групою НПМ здійснено відвідування державної установи «Первомайська виправна колонія № 117» (далі – ВК, установа) (*фото 1, 2, 3*).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Хведчук Віталій Васильович, заступник директора Департаменту – начальник відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Потапович Павло Васильович, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Ключарьов Костянтин Олегович, представник громадської організації;

Клименко Денис Вікторович, представник громадської організації.

Установа мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання (для тримання чоловіків, вперше засуджених до позбавлення волі за нетяжкі злочини), знаходиться за адресою: Харківська область, Лозівський район, село Грушине, вулиця Первомайська, 132.

Керівництво установи:

Козич Костянтин Володимирович, начальник ВК (на посаді з 2017 року);

Горбунов Сергій Олександрович, перший заступник начальника установи – заступник начальника установи з нагляду і безпеки, охорони та оперативної роботи, в.о. начальника ВК (на момент відвідування групи НПМ).

Штатна чисельність персоналу установи складається із 218,5 посад. Фактична чисельність – 185,5 посад, із них 19 % працівників жіночої статі.

Загальний некомплект персоналу по установі – 15 %.

Планове наповнення установи – 480 осіб.

У день відвідування у ВК перебувало 181 особа, з них:

дільниця ресоціалізації – 153 особи;

дільниця соціальної реабілітації – 28 осіб;

дисциплінарний ізолятор (далі – ДІЗО) – 6 особа.

В установі відбуваються покарання 5 осіб, які є громадянами інших країн.

На оперативно-профілактичному обліку в установі перебувало:

8 засуджених – схильні до порушення установленого порядку відбування покарання;

5 засуджених – схильні до втечі;

4 засуджених – схильні до суїциду;
4 засуджених – схильні до членоушкодження;
3 засуджених – схильні до нападу на представників адміністрації.
Групою НПМ проведено опитування 133 засуджених.

Попередні зауваження.

Попереднє відвідування ВК групою НПМ здійснено 14.02.2019.

За результатами попереднього відвідування установи було встановлено:
застосування до засуджених фізичного та психологічного впливу з боку адміністрації установи;

порушення права на приватність у дільниці карантину діагностики і розподілу та у камерах ДІЗО;

порушення права на доступ до питної води, а саме відсутність баків для питної води в камерах ДІЗО;

порушення права доступу до свіжого повітря;

застарілі нормативно-правові акти у книжковому фонді бібліотеці;

відсутність стендів про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги;

відсутність строкових договорів у залучених до праці засуджених.

Рекомендації надані за результатом попереднього відвідування були виконані частково, а саме:

проведено капітальні ремонтні роботи у приміщенні лазні (*фото 4, 5, 6*);

забезпечено дотримання права на приватність у дільниці карантину діагностики і розподілу (*фото 7*);

встановлено баки для питної води у камерах ДІЗО.

Окрім цього, серед позитивних здобутків установи, слід зазначити діючу майстерню, де засудженим забезпечується діяльність поза межами житлових приміщень (*фото 8, 9*).

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Захист від катування та інші форми жорстокого поводження (стаття 5 Загальної декларації прав людини, стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 28 Конституції України).

1. Під час відвідування установи до групи НПМ від новоприбулих засуджених, які перебували у дільниці карантину, діагностики і розподілу (далі – КДіР), надходили скарги про застосування до них фізичного та морального тиску з боку інших засуджених, які відбувають покарання у ВК.

Так, під час конфіденційного спілкування із засудженими у дільниці КДіР встановлено, що у вказаній дільниці постійно проживає засуджений установи на ім'я ██████, який роз'яснює новоприбулим засудженим їхні права та обов'язки, слідкує за дотриманням режимних вимог та підтриманням належного

санітарного стану примушуючи цих засуджених здійснювати прибирання території та приміщень дільниці КДІР.

Окрім цього, з метою впливу на поведінку засуджених застосовуються методи залякування, а саме принизливе ставлення, постійні насмішки та фізичний вплив, зокрема удари по потилиці та шії тощо.

Зазначене є порушенням вимог нормативно-правових актів, адже відповідно до пункту 2 розділу I Положення про дільницю карантину, діагностики і розподілу засуджених, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 04.11.2013 № 2300/5, новоприбулі засуджені розміщуються у дільниці КДІР з метою унеможливлення безконтрольного спілкування з іншими засудженими.

Слід зауважити, що практика залякування вже фіксувалась групою НПМ при відвідуванні ВК 14 лютого 2019 року, коли в установі також фіксувалися випадки застосування фізичного та психологічного насилля до засуджених.

Європейський комітет з питань запобігання катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання постійно наголошує у своїх доповідях на необхідність відмови від практики використання засуджених як днювальних. Відповідальність за порядок та безпеку повинні брати на себе лише співробітники установи.

2. З 2015 року до нормативно-правових актів, які регламентують діяльність виправних колоній, внесено зміни та виключено норму, яка передбачала фіксацію до стін ліжок у дисциплінарних приміщеннях на денний час.

Незважаючи на це у ВК збереглися засоби для такої фіксації, що створює умови для можливих зловживань з боку працівників установи та виступає додатковим каральним елементом під час покарання, так як засуджені позбавлені можливості сидіти та лежати на ліжку протягом дня (*фото 10*).

Порушення права на гідні умови тримання (стаття 25 Загальної декларації прав людини, стаття 48 Конституції України).

3. У санвузлах та лазні ДІЗО встановлено порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що забезпечує право на повагу до приватного життя.

Так, санвузли у камерах ДІЗО № 1, № 2 та № 9 не містять перегородок, які дозволяють усамітнитись (*фото 11*), що порушує вимогу правила 19.3 Європейських пенітенціарних правил (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць) (далі – ЄПП), у зв'язку з чим не дотримується право засуджених на приватність.

У приміщенні лазні ДІЗО також не дотримується право на приватність через відсутність шторок та душових перегородок, достатніх для усамітнення засуджених.

Окрім того місця для приймання душу в лазні ДІЗО розташовані поруч одне з одним, що також є порушенням права на приватність (*фото 15*).

4. Також у деяких камерах ДІЗО встановлено надмірну заграбованість вікон

(фото 12). Так, у камерах № 1 та № 2 через надмірну заграбованість недостатньо природного освітлення, тому постійно увімкнено загальне освітлення.

На момент відвідування показник загального освітлення складав 16 люкс (фото 13) при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат має складати 150 люкс.

Довідково: замірювання загального освітлення у камерах ДІЗО здійснювалося з використанням сертифікованого люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

5. Прогулянкові дворики ДІЗО не обладнанні достатнім укриттям від атмосферних опадів, що не відповідає пункту 48 другої загальної доповіді Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню [СРТ/Іnf (92) 3] (фото 14).

6. Лазне-пральне обслуговування засуджених здійснюється із порушенням вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення про ЛПО).

Так, лазня ДІЗО не забезпечує можливості встановлення перегородок через маленький розмір приміщення та не дозволяє проводити одночасне миття засуджених з камерних приміщень, у яких утримується більше двох осіб.

Окрім цього, у лазні ДІЗО відсутні прогумовані килимки та відсутнє приміщення для роздягання, що порушує пункти 2.6.3 та 2.13.3 Положення про ЛПО (фото 15).

7. Також у ході опитування засуджених, здійсненого за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування встановлено, що більшості засуджених, які не отримують посилок чи передач від рідних та близьких, не мають у користуванні одягу та взуття за сезоном, хоча відповідно до частини 2 статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) засуджені забезпечуються установою одягом та взуттям. Також, у пункті 20.1 ЄПП зазначено, що засуджені, які не мають власного одягу, мають забезпечуватися одягом, який відповідає клімату.

8. Пунктом 1 розділу XI Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі – ПВР УВП), засудженим дозволяється придбавати за безготівковим розрахунком продукти харчування і предмети першої потреби без обмеження їх обсягу.

Під час відвідування групою НППМ встановлено, що у крамниці установи відсутні тютюнові вироби (фото 16), наявність яких передбачена додатком

5 ПВР УВП (перелік продуктів харчування, виробів і речовин, які засуджені можуть отримувати в посилках (передачах), купувати в крамницях установ виконання покарань та зберігати при собі).

Порушення права на працю та захист від експлуатації (стаття 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 43 Конституції України).

9. Під час проведення відвідування їдальні встановлено, що адміністрація установи використовує працю засуджених на посадах працівників відділення господарчого обслуговування її оплати.

Так, згідно записів у Журналі погодинних перевірок наявності засуджених на робочих місцях на роботи до їдальні ВК 22.08.2023 виведено 20 засуджених (*фото 17*), з них лише 8 осіб офіційно працевлаштовані та отримують заробітну плату, решта засуджених (12 осіб) працює в їдальні установи без оплати праці як такі, що залучені до виконання робіт з благоустрою ВК відповідно до пункту 5 статті 118 КВК.

За отриманою інформацією, робочий день таких працівників в годинному вимірі не відрізняється від тих працівників, які за свою роботу отримують заробітну плату.

Таким чином, період працевлаштування в установі робітникам, які використовуються без оплати праці, не буде включено до стажу роботи, який відповідно до статті 12 Закону України «Про пенсійне забезпечення» має бути не менше 25 років для призначення пенсій за віком та позбавляє права на соціальні гарантії.

10. Окрім цього відповідно до вимог пункту 5 статті 118 КВК до виконання робіт з благоустрою ВК засуджені мають залучатися в порядку черговості, однак згідно записів у Журналі погодинних перевірок наявності засуджених на робочих місцях встановлено, що до цих робіт щодня залучаються одні і ті ж засуджені (*фото 17*).

11. Згідно статті 119 КВК праця осіб, засуджених до позбавлення волі, оплачується відповідно до її кількості і якості. Окрім цього у пункті 5.1. Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5, зазначено, що заробітна плата, нарахована засудженим, за умови виконання ними норми виробітку або тривалості робочого часу, не може бути менше законодавчо встановленого мінімального розміру заробітної плати.

Засуджені мають отримувати мінімальну заробітну плату. У той час, середній заробіток у ВК складає близько 1800 грн, що майже в 3 рази менше за мінімальну заробітну плату по країні, яка станом на серпень 2023 року складає 6700 грн.

Інші порушення.

12. У порушення вимог пункту 7 глави 3 розділу II Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572, та статті 21 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», до роботи на об'єктах харчування залучаються особи, які не пройшли необхідного медичного обстеження та не мають відповідного медичного документа (особиста медична книжка № 1), що може призвести до розповсюдження інфекційних та інших захворювань на території установи.

13. Під час вивчення облікової інформації встановлено, що у 2023 році застосування норми у виді заміни невідбутої частини покарання більш м'яким (стаття 82 Кримінального кодексу України) стало можливим для 44 засуджених, проте комісією установи усім вказаним засудженим, було відмовлено у можливості її застосування.

Таким чином адміністрацією ВК створюються штучні перешкоди у можливості застосування до засуджених норми у виді заміни невідбутої частини покарання більш м'яким та суперечить принципу поетапного повернення засудженого у суспільство, який має передбачати переведення засудженого з установи закритого типу до установи із напіввідкритими умовами і далі повернення у суспільство.

14. У доповіді Уряду України за наслідками візиту КЗК до України [СРТ/Inf (2020) 40] зазначено, що під час візитів до місць несвободи, ув'язнені та засуджені дуже неохоче розмовляли із делегацією, явно хвилюючись за свою безпеку та висловлювали свій страх можливих репресій з боку працівників або засуджених, які допомагають працівникам, як тільки делегація залишить установу.

Також під час відвідування установи та проведенні конфіденційних бесід більшість із засуджених відмовлялися від спілкування з представниками групи НПМ або відповідали шаблонними фразами, які зводилися до того, що: «ви поїдете, а нам тут жити».

Зазначене суперечить принципу, що адміністрація установи повинна забезпечувати позитивні взаємовідносини між персоналом та засудженими, а персонал повинен гуманно та порядно ставитись до засуджених, не забуваючи про безпеку, оскільки це не лише зменшить ризик жорстокого поводження, але й сприятиме покращенню контролю та безпеці.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Державній установі «Первомайська виправна колонія № 117»:

1. Вжити організаційно-практичних заходів щодо неухильного дотримання права засуджених на гуманне ставлення, повагу їх людської гідності та неприпустимості застосування фізичної сили до новоприбулих засуджених;
2. Демонтувати замки відкидних ліжок в камерах ДІЗО;
3. Вжити додаткових заходів щодо створення належних умов для реалізації права засуджених на приватність та особистий простір;
4. Забезпечити засудженим достатній рівень освітлення у камерах ДІЗО;
5. Провести ремонтні роботи у прогулянкових двориках;
6. Переглянути організацію лазне-прального обслуговування засуджених та привести її у відповідність до вимог Положення про ЛПО;
7. Забезпечити засуджених власним одягом та взуттям;
8. Вжити заходів щодо забезпечення крамниці установи тютюновими виробами та предметами першої потреби без обмеження їх обсягу;
9. Переглянути практику реалізації права засуджених на оплачувану працю згідно із законодавством про працю;
10. Забезпечити проведення медичного обстеження та ведення медичної документації засудженим, які працюють на об'єктах харчування;
11. Переглянути практику застосування до засуджених заохочувальних норм, а саме заміни невідбутої частини покарання більш м'яким;
12. Додатково роз'яснити засудженим норми законодавства, яке регламентує забезпечення особистої безпеки;
13. Під час щоденних інструктажів чергової зміни увагу працівників установи звертати на гуманне та порядне ставлення до засуджених.

До звіту додаються: Фотознімки на 7 арк. в 1 прим.

Керівник групи НПМ
Заступник директора Департаменту –
начальник відділу інспектування
об'єктів контролю в правоохоронних,
судових органах та військових
формувань

Віталій ХВЕДЧУК

**Фотознімки до звіту
Фото 1**

Фото 2

Фото 3

Фото 4

Фото 5

Фото 6

Фото 7

Фото 8

Фото 9

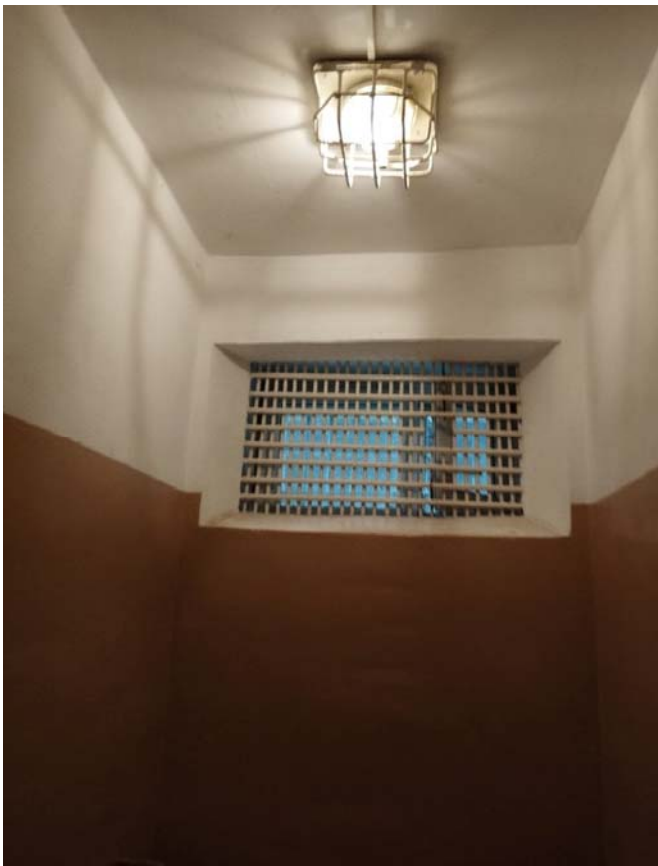
Φοτο 10

Φοτο 11

Φοτο 12

Φοτο 13

Φοτο 14

Φοτο 15

Φοτο 16

Фото 17

